

HZ. PEYGAMBER'İ AHLAKÎ AÇIDAN ZAAF İÇERİSİNDE GÖSTEREN BİR RİVAYETİN MAHİYETİ VE BUNUN İSTİSMARININ ELEŞTİRİSİ

H. Musa BAĞCI (*)

Özet

Hz. Peygamber'in, evli iken Zeynep'e aşık olduğu şeklindeki rivayet tefsir ve tarih kitaplarında yer almaktadır. Bununla birlikte, Hadis kaynaklarında bulunmamaktadır. Bu rivayet isnad nokta-i nazarından zayıf ve muhtemel olarak uydurmadır. Aynı şekilde metin açısından ise içinde pek çok çelişkiler mevcuttur. Hz. Peygamberi küçük düşürmeye çalışan bazı gruplar bu rivayeti muhtemelen H. II. asırda uydurmuşlardır. Bilahare bu rivayet, İslam kaynaklarına girmiştir. Birkaç alim hariç İslam bilginleri bu rivayeti Ahzab süresinin 37-40. ayetlerinin tefsirinde tenkid etmeden kullanmışlardır. Batılı Oryantalistler ve onların yerli takipçileri bu rivayeti istismar etmişler ve Hz. Peygamberi küçük düşürmeye çalışmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Ahlâk, Rivayet, İstismar, İsnad, Metin

The True Nature of the Narration Which Shows Prophet Muhammed in Weakness from the Ethic Point of View and the Criticism of Exploitation of it

Abstract

The narration about Muhammed Prophet fell in love with Zeynep while She was married has occupied a place in interpretation (Tefsir) and History books, but not in Hadith resources. This narration is weak and probably fabricated from the point of view of isnad and also there are a lot of contradictions in it from the point of view of the text. Some groups who has been trying to make prophet Muhammed insignificant had probably fabricated this narration in 2nd century. After that it had entered the Islamic sources, Islamic Scholars -except a few scholars- has used this narration in order to interpret the Ahzab 37-40 verses without criticism. The Western Orientalists and the native followers of them have exploited it, and they have tried to destroy prophet Muhammed's popularity.

Key Words: Ethic, Narration, Exploitation, Isnad, Text.

*) Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniv. İlahiyat Fak. Hadis Anabilim Dalı.
(e-posta: musabagci@hotmail.com)

Giriş

Hız Peygamber'in vefatıyla, dinamik bir bilgi kaynağı olan vahyin kesilmesinin yanında, Filistin, Ürdün, Suriye, Lübnan, Irak, Mısır ve İran gibi çok farklı kültürlerin bulunduğu yurtlar fethedilmiş: h. 96/714 yılına gelindiğinde ise sınırlar Doğu Çin'e kadar ulaşmıştır¹. Bu fetihler esnasında İslâm dinine giren insanlar, eski kültürlerine ait değerleri en azından yorum adı altında yeni dinlerine taşımaya başlamıştır. İşte bu durum, zındık ve münafıklar için de son derece elverişli bir faaliyet alanı ortaya çıkarmıştır². Zındık ve mulhid denilen bu kimseler, İslâm'a olan inançsızlıklarını, kin ve nefretlerini içlerinde gizleyerek bazen zühd ve takva, bazen Ali ve evladı hayranlığı, bazen da felsefe-hikmet örtüsüne bürünmüşler, fakat her şeyden önce İslâm akaidini ifsat etmeyi ve Müslümanların kalplerinde bu akaide karşı şüphe ve tereddütler uyandırmayı başlıca gaye edinmişlerdir. Bu maksatla akla hayale gelmeyen ve Hz. Peygamber'e isnadı mümkün olmayan binlerce söz uydurup yaymışlardır³. Bu uydurma rivayetler bilindiği gibi siyâsî, dînî, içtimâî, hukukî v.b. pek çok alanda zuhur etmiştir. Bu meyanda Hz. Peygamber'in beşerî yönüyle de ilgili pek çok uydurma rivayetlerin müteahhir dönemlerde revaç bulduğu bilinen bir gerçektir. Onun fizikî-biyolojik yönüyle ilgili uydurmaların bir kısmını cinsel açıdan 30-40 erkek gücüne sahip olduğu v.b. harikuladeliğe teşkil etmektedir⁴. Bu cümleden olmak üzere bu makalede, İslâm bilginlerinin eserlerine alıp değer affettiği ve özellikle art niyetli Batılı Oryantalistler ve onların yerli takipçileri tarafından üzerinde pek çok spekülasyonun ve istismarının yapıldığı bir rivayeti incelemek istiyoruz. Hz. Peygamber'in Zeynep b. Cahş'ı, Zeyd b. Harise ile evli iken yarı çıplak bir vaziyette görerek ondan hoşlanması, aşık olması, bunu da içinde saklaması, bu temayülü hisseden Zeyd'in de karısı Zeynep'i boşayarak Hz. Peygamber'le evlenmesine imkan tanınması şeklinde özetleyeceğimiz bu rivayet, Hz. Peygamber'i ahlakî bir zaaf içinde göstermekte ve kaynaklara bakılacak olursa ilhad hareketlerinin yoğunluklu olarak yaşandığı H. II. yüzyılda revaç bulduğu muhtemel görünmektedir. Zira bu rivayetin İslâm tarihi CD'lerinden yaptığımız taramalar sonucunda siyer kaynaklarından İbn İshak (151/761)'in *Siretu ibn ishak*, et-Taberî (310/922)'nin Tarih adlı eserlerinde geçtiği görülmektedir⁵. Bu rivayetin Hadis kaynaklarını içeren CD'lerinden yaptığımız taramalar sonucunda da sadece el-Hakim et-Tirmizî'nin *Nevadiru'l-usûl fi ehadîsu'r-rasul* adlı eserinde geçtiği müşahede edilmiştir. Yine bu taramalar esnasında söz konusu rivayet rical ilmi eserlerinden olan İbn Adî'nin *el-Kamil fi Duafâir'r-Rical* adlı eserinde geç-

1) Kemal Sandıkçı, *İlk Üç Asırda İslâm Coğrafyasında Hadis*, D.İ.B. Yay, Ank, 1991, s. 5-13.

2) Yavuz Ünal, *Hadisin Doğuş ve Gelişimi*, Etüt, Samsun, 2001, s. 192.

3) Talat Koçyiğit, , Ankara, 1988, AÜF. Yay, s. 151.

4) Bu hususu bir başka araştırmamızda geniş bir şekilde ele alıp eleştirel tavrımızı ortaya koymuş olduğumuz için burada ona işaret etmiş olmakla yetiniyoruz. H. Musa Bağcı, *Hız Peygamber'in Beşerî Yönü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 1999.

5) et-Taberî, *Tarihü'l-Umem ve'l-Mulûk*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, II, 89-90; İbn İshak, *Siretu ibn ishak*, (Thk: Muhammed Hamidullah), Hayra Hizmet Vakfı, 1981, Konya, s. 244.

mektedir. Tabakat kitaplarından da İbn Sa'd'ın *Kitabu't-tabakati'l-kebir* adlı eserinde nakledilmiştir.

Rivayetin Mahiyeti ve Bunun İstismarının Eleştirisi

Söz konusu bu rivayeti, ulaşılabildiğimiz tefsir kaynaklarını tetkikten hareketle ağırlıklı olarak tefsir kaynakları ihtiva etmekte olup, bir kaç istisna edilirse bunların pek çoğu tarafından tenkite tâbi tutulmadan Ahzab süresinin yorumunda kullanıldığı görülmektedir. Bu kaynaklarda yerini alan bu rivayet, Batıda Oryantalistlerin İslâmî kaynakları tetkik etmeye başlamasıyla da onların istismar alanına girmiştir. Biz, öncelikle yukarıda zikrettiğimiz kaynaklarda bu rivayetin İslam bilginleri tarafından nasıl kullanıldığını ve bu sayede Hz.Peygamber'in nasıl ahlakî bir zaaf içerisine sokulduğunu göstermeye çalışacağız. Daha sonra da Batılı Oryantalistlerin Hz.Peygamber'in cinsel yönüyle ilgili olarak genel anlamda ne düşündüklerini ve ele aldığımız bu rivayeti nasıl istismar ettiklerini ortaya koyup bunun eleştirisini yapacağız. Söz konusu bu rivayet, Ahzab suresinin şu ayetlerinin tefsirinde kullanılmıştır:

"Ve bir zaman, (ey Muhammed,) Allah'ın lütufta bulunduğu ve senin de iyilik ettiğin kişiye, "eşini terk etme ve Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol!" demiştin. Ve (böylece) Allah'ın yakında aydınlığa çıkaracağı şeyi içinde gizlemiştin; çünkü insanlar (in ne düşüneceklerin)den çekiniyordun, oysa çekinmen gereken yalnız Allah olmalıydı! (Fakat) sonra Zeyd o kadınla beraberliğini sona erdirdiğinde onu seninle evlendirdik ki (gelecekte) evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlar (la evlendikleri) için mü'minler suçlanmasın. Ve Allah'ın buyruğu (böylece) yerine getirilmiş oldu. (O halde,) Allah'ın kendisi için takdir ettiği şeyi (yapmasından dolayı) Peygambere hiçbir suç isnat edilemez. (Gerçekte, bu) sizden önce gelip geçenler için de Allah'ın bir uygulamasıydı; ve (şunu unutma ki) Allah'ın iradesi mutlaka tecelli eder. (Ve bu,) Allah'ın mesajlarını (dünyaya) tebliğ edenler, O'ndan korkanlar ve O'dan başka kimseden korku duymayanlar (için de geçerli olan Allah'ın âdetidir): hiç kimse, Allah Kadar, (insanların yaptıkları için) hesap sorucu değildir! (Ve bilin ki ey mü'minler,) Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir, fakat o, Allah'ın elçisi ve bütün Peygamberlerin Sonuncusu'dur. Ve Allah her şeyi hakkıyla bilendir."6

Öncelikle bu ayetin yorumuyla ilgili tefsirlerde geçen ve konunun mihrini teşkil eden rivayeti gözden geçirelim.

Bu rivayeti en erken H. 207'de vefat etmiş olan el-Ferrâ'nın *Meâni'l-Kur'an* adlı eserinde görüyoruz. el-Ferrâ, Ahzab süresinin 37. Ayetini izah sadedinde bu rivayeti dercetmekte ve hiçbir isnada dayandırmadan nakletmektedir. Buna göre Hz.Peygamber Zeyd'in evine bir ihtiyaç için geldi. Zeynep'i gömleği (dir'un) ve örtüsüyle (hımar) gördü ve "kalpleri çeviren Allah ne yücedir." buyurdu. Zeyd, eve geldiği zaman Zeynep ona bu durumu haber verdi. Bunun üzerine Zeyd, Zeynep'ten şikâyet amacıyla Hz.Peygamber'e geldi ve "Ey Allah'ın Rasülü! Gerçekten Zeynep kibirlidir, diliyle beni üzüyor,

6) 33, Ahzâb, 37-40. (Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, meal-tefsir, II, 859)

bundan dolayı ona ihtiyacım kalmadı” dedi. Hz.Peygamber ona “Allah’tan kork ve karını yanında tut.” buyurdu⁷.

et-Taberî (310/922) Tefsîr’inde bu rivayeti Yunus b. Abdila’lâ’dan, o da İbn Vehb’den o da Hammad b. Zeyd’den nakletmektedir. Onun nakline göre, Hz.Peygamber bir gün Zeyd’i aramak maksadıyla onun evine gitti. Kapısında kıldan yapılmış bir örtü vardı. Rüzgar örtüyü kaldırınca, örtü açıldı ve Zeynep odasında örtüsüz, yarı çıplak (hâsiratun) bir vaziyette görüldü. Hz.Peygamber’in kalbinde ona karşı bir hayranlık oluştu. Zeynep Peygamber’e sevdirilince başkasına soğuk gösterilmiştir. Bunun üzerine, Zeyd gelip, Hz.Peygamber’e “Ey Allah’ın Rasulü eşimden ayrılmak istiyorum” dedi. Hz.Peygamber ona “ne oluyor sana, Zeynep’le ilgili seni şüphelendiren bir şey mi var?” dedi. O, “Hayır, şüphe celbedecek bir şey söz konusu değil ve onda hayırdan başka bir şey görmedim” dedi. Hz.Peygamber: “Allah’tan kork ve karını bırakma.” buyurdu⁸.

el-Vahidî (468/1074) Tefsîr’inde sened vermeksizin Hz.Peygamber’in Zeynep’i ayakta gömleği ve örtüsüyle gördüğünü, hoşuna gittiğini ve kalbinde (muhabbet) vuku bulduğunu “kalpleri çeviren Allah ne yücedir.” dediğini naklettikten sonra Zeyd eve döndüğünde Zeynep bu olayı Zeyd’e aksettirmiş ve Zeyd’de ona karşı bir soğukluk oluşmuştur. Bunun üzerine Zeyd, Hz.Peygamber’e gelip ayrılmak istediğini belirtmiştir⁹.

el-Bağavî (516/1122) ise Tefsîr’inde anlam olarak aynı olmakla beraber bazı lafız farklılıklarıyla nakletmektedir. Onun nakline göre Hz.Peygamber Zeynep’i ayakta ve gömleği ve örtüsüyle görmektedir. Zeynep, Kureyş kadınlarının en mükemmel yaratılışa sahip beyaz tenli güzel bir kadındı. Hz.Peygamber’in kalbinde (muhabbet) oluştu ve onun güzelliği hoşuna gitti. “kalpleri çeviren Allah ne yücedir.” diye mırıldandı. Zeyd eve dönünce Zeynep, olup biteni ona anlatmış, Zeynep’in sevgisinin Peygamberin gönlüne düştüğünü anlayan Zeyd, Zeynep’e karşı soğukluk hissetmiştir. Zeyd, Hz.Peygambere gelip “Ey Allah’ın elçisi, karımdan boşanmak istiyorum demiştir. Hz.Peygamber: “Ne oluyor, seni şüphelendiren bir durum mu var” deyince, o “ Hayır, vallahi ondan hayırdan başka bir şey görmedim, fakat o çok kibirlidir.” demiştir¹⁰. İbnu’l-Cevzî Zadu’l-Mesîr’de aynı rivayeti, her hangi bir isnad zikretmeksizin “Mukatil b. Hayyan şöyle dedi”, “bazıları şöyle dedi” ve “Hammad b. Zeyd şöyle dedi” diyerek farklı lafızlarla değişik yönlerden nakletmektedir¹¹. Fahreddin er-Râzî, (606/1209) Tefsîrinde bu rivayete hiç yer vermemiştir¹².

7) el-Ferrâ, *Meâni’l-Kur’ân*, Daru’s-Surûr, Thk: Muhammed Ali en-Neccar, II, 343.

8) et-Taberî, *Camîu’l-beyan an te’vili ayi’l-kur’an*, Daru’l-Fikr, Beyrut, 1995, XII, 18; Tarih, II, 89-90.

9) Ali b. Ahmed el-Vahidî, *el-Vecîz fi tefsiri’l-kitabi’l-azîz*, Thk: Safvan Adnan Davûdî, Daru’l-kalem, Daru’s-Şamiyye, Dimaşk, Beyrut, II, 866.

10) el-Bağavî, *Meâlimu’t-tenzil*, Daru’l-Ma’rife, Beyrut, 1987, III, 531.

11) İbnu’l-Cevzî, *Zadu’l-mesîr fi ilmi’t-tefsîr*, Mektebetu’l-İslâmiyye, Beyrut, 1404, VI, 386.

12) er-Râzî, *Tefsîru’l-fahri’-r-râzî li muştehiri bi’t-tefsîri’l-kebîr ve mefâthi’l-gayb*, Daru’l-Fikr, Beyrut, 1995, XIII, 212-3.

el-Kurtubî (671/1272)'nin nakline göre, bu ayetin te'vilinde İslam bilginleri ihtilaf etmişlerdir. Katade, Hammad b. Zeyd ve bir grup müfessir ki bunların içinde et-Taberî ve onun dışındaki müfessirler şu görüştedir: Hz.Peygamber, Zeynep bt. Cahş, Zeyd'in ismetinde iken ondan hoşlanmış ve onunla evlenebilmek için Zeyd'in karısını boşamasını istemiştir. Sonra Zeyd, Hz.Peygambere Zeyneb'in ağır sözlerinden ve şerefiyle böbürlenen konuşmalarıyla eziyet ettiğinden şikayet ederek ayrılmak istediğini haber verince, Hz.Peygamber ona: "Allah'tan kork ve zevceni tut" diyerek Zeyd'in onu boşaması konusundaki isteğini gizlemişti. Nefsinde gizlediği şey budur¹³. el-Kurtubî daha sonra şu rivayeti Mukatil b. Hayyan'den nakleder: "Hz.Peygamber, Zeynep bt. Cahş'ı Zeyd'le evlendirdi. Bir süre evlilikleri devam etti. Bir gün Hz.Peygamber, Zeyd'i aramak amacıyla onun evine geldi. Zeyneb'i ayakta gördü. O, Kureyş kadınlarının en mükemmeli, beyaz tenli, güzel ve etine dolgun bir hanımdı. Ondan hoşlandı (heviye) ve "Kalpleri çeviren Allah ne yücedir."dedi. Zeynep bu sözü duydu ve onu Zeyd'e anlattı. Zeyd olayın farkına vardı ve "Ey Allah'ın Rasulü! Zeynep'i boşamam için bana izin ver. Çünkü o çok kibirli, bana karşı büyükeniyor ve konuşmalarıyla beni incitiyor" dedi. Hz.Peygamber ona: "Allah'tan kork ve karını bırakma" dedi. Başka bir rivayete göre de Allah bir rüzgar gönderdi, (kapıdaki) örtüyü kaldırdı ve Zeynep evinde ev kiyafetiyle bulunuyordu. Zeyneb'i gördü ve içinde bir muhabbet oluştu. Hz.Peygamber'in kalbinde oluşan muhabbet Zeynep'in kalbinde de oluştu. Zeyd geldiği zaman Zeynep olayı ona haber verdi. Zeyd'de onu boşama fikri doğdu¹⁴. Burada el-Kurtubî'nin bu rivayetleri serdederken hiçbir isnat zikretmediğini de ilave edelim.

Konuyla ilgili rivayetleri nakleden el-Kurtubî, söz konusu rivayetlerle ilgili değerlendirmesinde şöyle demektedir: "Hz.Peygamber'in Zeyd'in karısı Zeyneb'ten hoşlandığı (heviye) rivayetine gelince -bazıları aşık oldu lafzını kullanmışlardır- Bu, ancak Hz.Peygamber'in ismetini bilmeyen ve onun saygınlığını hafife alan cahil insanlardan sadır olabilir."¹⁵ Görüldüğü gibi, el-Kurtubî, Hz.Peygamberin Zeynep'e aşık olduğu yolundaki rivayetleri kabul etmeyerek onun uydurma olduğunu ifade ederken, diğer taraftan söz konusu rivayetleri tefsirine almak suretiyle bir değer atfetmesi de manidardır. Burada dikkat çekilmesi gereken bir başka husus da el-Kutubî'nin nakline göre Katâde, Hammad b. Zeyd ve et-Taberî'nin de içinde bulunduğu bir grup müfessirin, bu tür rivayetlere değer atfederek 'Hz.Peygamber'in Zeyd'in ismetinde olan Zeynep'ten hoşlanması ve onunla evlenebilmek için Zeyd'in karısını boşamasını istediği' şeklinde bir görüşe sahip olmasıdır¹⁶.

13) el-Kurtubî, *el-Camiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, XIV, 123; el-Kurtubî'nin naklettiği müfessirlerin bu görüşünün geçtiği diğer kaynaklar için bkz: İbn Atıyye, *el-Endelûsî, el-Muharreru'l-veciz*, Daru'l-Kutubi'l-Arabiyye, Beyrut, 1993, IV, 386.

14) el-Kurtubî, *a.g.e.*, XIV, 123.

15) el-Kurtubî, *a.g.e.*, XIV, 124.

16) el-Kurtubî, *a.g.e.*, XIV, 123; İbn Atıyye, *el-Endelûsî, a.g.e.*, IV, 386.

el-Beydavî (682/1283) ve en-Nesefî (710/1310) de Ahzab 37. Ayeti izah sadedinde sened zikretmeksizin sözünü ettiğimiz Hz.Peygamber'in Zeynep'in Zeyd'le nikahlanmasından sonra onu görüp içinde (muhabbet) oluştuğu rivayetini nakletmektedir¹⁷.

İbn Kesîr (774/1372), Ahzab suresinin 37. Ayetiyle ilgili olarak İbn Cerir ve İbn Ebî Hatim'in bazı Seleften haberler zikrettiğini, kendisinin de bunların hepsini örnek olarak vermeyi istediğini ve fakat onların sıhhatli olmamasından dolayı irat etmediğini ifade etmektedir¹⁸. O, bizim bu makalede ele aldığımız bu rivayetten hiç bahsetmemektedir. Sıhhatli olmadığı için irat etmediği rivayetler içinde Hz.Peygamber'in Zeynep b. Cahş'ı yarı çıplak görerek ondan hoşlandığına dair rivayetin de bulunması muhtemeldir. Sıhhatli olmadığı için söz konusu rivayeti tefsirine almaması onun bu konuda ne kadar titiz ve dikkatli ve rivayetler konusunda seçici olduğunun bir göstergesidir. Zira İbn Kesîr, haberleri değerlendirmede cerh ve ta'dile önem veren, tenkit zihniyetine sahip sadece nakille yetinmeyip, dirayet yönü de güçlü olan bir alimdir¹⁹.

Ebu's-Suûd (982/1574) Hz.Peygamber'in Zeynep'e aşık olduğu şeklindeki rivayeti şöyle yorumlamaktadır: "Karını bırakma sözünden kasıt, Zeynep b. Cahş'tır. Hz.Peygamber, onu nikahlandıktan sonra gördü ve beşerin kendisinden salim olamadığı cibillî durum gereği içinde (bir muhabbet) oluştu. Bunun üzerine, "kalpleri çeviren Allah ne yücedir." buyurdu...²⁰ Ebu's-Suûd'un bu yorumu ilk bakışta makul gelmektedir. Ama o, olay biraz daha yakından tetkik edildiğinde Hz.Peygamber'i çok kötü bir pozisyona soktuğunun farkında değildir. Üstelik zayıf ve aslı olmayan bu habere değer atfederek ve doğru kabul ederek Hz.Peygamber'in misyonuna ve üstün ahlakî yapısına uymayan bir konuma indirgemektedir. Biz Hz.Peygamber'in bir insan olduğunu ve teorik olarak yaratılışı gereği bu ve buna benzer manzaralar karşısında etkileneceğini ve bundan hiçbir insanın da muaf olmadığını kabul ediyoruz. Buna Hz.Yusuf ile Züleyha olayını anlatan ayetler delil olarak kabul edilebilir: "Gerçek şu ki, kadın onu arzulamıştı. Eğer Rabbinin burhanı onun içine doğmamış olsaydı, O (Yusuf) da kadını arzuluyacaktı."²¹ Şehevî duygular insanîdir, beşerîdir. Bundan hiç kimse muaf değildir. ez-Zemahşerî'nin de dediği gibi, iffetli, erdemli olmak, insanın içinde kötü arzuların hiç uyanmaması değil, fakat bu arzulara yenik düşmemektir²². Potansiyel olarak Peygamberlerin de içinde şehevî arzular uyanabilir, fakat onlar buna yenik düşmezler, şehevî arzularla mücadele ederler. Bu kabul edilebilir bir şeydir. Ancak sağlam ve sabit olmayan bir haber üzerine Hz.Peygamber'in evlatlığı kabul ettiği ve kendisinin en yakını olan bir insanın nikahlı karısına yarı çıplak haliyle baktığı ve kalbinde muhabbet oluştuğu veya aşık olduğu şeklindeki bir ko-

17) el-Beydavî, *Envaru't-tenzîl ve Esraru't-te'vil*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988, II, 246-247; Ebu'l-Berekat en-Nesefî, *Tefsîru'n-nesefî*, Daru Kahraman, İst, 1984, III, 304.

18) İbn Kesîr, *Tefsîru'l-kur'ani'l-azîm*, Daru Kahraman, İstabil, 1985, VI, 420.

19) İsmail Cerrahoğlu, *Tefsîr Tarihi*, D.İ.B. Yay, Ankara, 1988, II, 229.

20) Ebu's-Suûd Muhammed b. Muhammed el-Amâdî, *İrşadu'l-akli's-selimila mezaya'l-kur'ani'l-kerîm*, Daru İhyai'r-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1990, VII, 105.

21) 12, Yusuf, 24.

22) ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, II, 438.

numa Hz.Peygamber'in düşürülmesi makul ve mantıklı değildir. Ömer Nasuhi Bilmen'in de ifade ettiği gibi -söz konusu habere dayanarak- Hz.Peygamber'in Zeynep (r.a)'ya kalben bir temayülde bulunmuş olduğu iddiası doğru değildir. Onun ahlâkı, ulvî şahsiyeti buna mânidir. Öyle bir temayül bulunsa idi, onu daha evvel nikahı altına alabilirdi²³. Bir an farz edelim ki Hz.Peygamber onu yarı çıplak görmüş olsa bile, gördüğünde kalbinde muhabbet oluşması veya aşık olması mı gerekir? Unutmayalım ki bu durum, Hz.Zeynep'in Zeyd'in nikahı altında olduğu bir zamanda gerçekleşmiş olmaktadır. Hz.Peygamber'in Zeynep'e aşık olduğuna ilişkin ne Kur'an'da ne de sahih kabul edebileceğimiz hadislerde bir delil mevcut değildir. Böyle bir tavır ahlakî kurallara da aykırıdır. Hz.Peygamber'in böyle bir konumda tasvir edilmesi oldukça yanlıştır.

Bu rivayet yukarıda da belirttiğimiz gibi tarih kaynaklarından İbn İshak (151/761)'in *Siret*'inde ve Taberî'nin *Tarih*'inde bazı muhteva farklılıklarıyla yer almıştır. Öncelikle İbn İshak'ın eserinde rivayetin nasıl geçtiğine bakalım: Yunus - Ebu Seleme el-Hemdânî Mevlâ eş-Şa'bî - eş-Şa'bî isnadıyla gelen bu rivayette eş-Şa'bî şöyle der: "Zeyd b. Harise hastalandı. Hz.Peygamber onu ziyaret etmeye gitti. Karısı Zeynep bt. Cahş Zeyd'in yanbaşında oturuyordu. Zeynep bazı işler için kalktı ve Hz.Peygamber ona baktı, sonra başını indirdi de "kalpleri ve gözleri çeviren Allah'ı tenzih ederim" dedi. Bunun üzerine Zeyd ona : "senin için onu boşayayım" dedi. Hz.Peygamber "hayır" dedi. Bunun üzerine Ahzab süresininin 37. Ayeti nazil oldu²⁴.

Bu rivayet tabakat kitaplarından İbn Sa'd (230/844)'ın *Kitabu't-Tabakati'l-Kebir*'inde ve et-Taberî'nin *Tarih*'inde de geniş bir şekilde nakledilmektedir. Her iki müellifin de Muhammed b. Ömer - Abdullah b. Amir el-Eslemî - Muhammed b. Yahya b. Habban isnadıyla naklettiği bu rivayet şöyledir: Hz.Peygamber Zeyd b. Harise'nin evine onu aramak için geldi. Hz.Peygamber o ara onu kaybetmişti. Zeyd nerede? diyerek onu aramaya başladı da onu bulamadı. Zeyd'in Zevcesi Zeynep gündelik kıyafetiyle ona doğru ilerliyordu ki Hz.Peygamber ondan yüzünü çevirdi. Zeynep ona: Ey Allah'ın Rasulü o burada yok, anam babam sana feda olsun içeriye gir" dedi. Hz.Peygamber içeriye girmekten kaçındı.. Hz.Peygamber'in kapının eşiğinde olduğu Zeynep'e bildirilince elbisesini giymekte acele etti ve aceleyle ve aniden kapıya çıktı da o, Hz.Peygamber'in hoşuna gitmedi. Bunun üzerine o, yüzünü çevirdi ve anlaşılamayacak bir şeyler mırıldandı, yalnızca şu işitilebildi: Yüce Allah'ı tenzih ederim, kalpleri çevireni tenzih ederim." Zeyd evine geldiği zaman, karısı Hz.Peygamber'in evine geldiğini haber verdi. Zeyd : "onu içeri almadın mı? dedi. Zeynep: "Bunu kendisine teklif ettim, fakat reddetti." dedi. Zeyd: Peki (onun ağzından) bir şey duydun mu? dedi. Zeynep: Döndüğü zaman bir şey söyledi ama ben anlamadım, sadece "Yüce Allah'ı tenzih ederim, kalpleri çeviren Allah'ı tenzih ederim" sözünü duydum dedi. Zeyd Hz.Peygamber'in yanına geldi. Ve ona "Ey Allah'ın Rasulü! evime geldiğin ve içeri girmediğin bana ulaştı. Anam babam sana feda olsun, belki Zeynep senin hoşuna gitmiştir, ben ondan ayrılmak istiyorum" dedi. Hz.Peygam-

23) Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'anı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri, Bilmen Yayinevi, İst, Tarih-siz, VI, 2811.

24) İbn İshak, *Siretu ibn İshak*, (Thk: Muhammed Hamidullah), Hayra Hizmet Vakfi, 1981, Konya, s. 244.

ber: “Zevcenı yanında tut.” buyurdu. Zeyd bugünden sonra Zeynep’le birlikte olmadı. Hz.Peygambere gelip ayrılmak istediğini haber veriyor, o zevcenı yanında tut” diyordu. Sonunda Zeyd, Zeynep’ten ayrıldı ve Zeynep iddetini tamamladı. Hz.Peygamber oturmuş Hz.Aişe ile konuşurken onu vahiy halet-i ruhiyesi kapladı ve tebessüm ederek “kim Zeynep’e Allah’ın beni onunla evlendirdiğini müjdeleyecek “buyurdu ve Hz.Peygamber Ahzab süresinin 37. ayetini okudu²⁵.

Bu rivayet hadis kaynakları içerisinde et-Tirmizî’nin *Nevadiru’l-usûl* adlı eserinde geçmektedir. Buna göre Hz.Peygamber Zeynep’i bizzat gördü ve onu evin içinde ayakta siyah gömleği ve örtüsüyle gördüğünden dolayı kalbinde ona (muhabbet) oluştu. Kalbinde (muhabbet) oluşunca, Allah’a sığındı ve yüzünü eliyle kapattı. Ve “kalpleri çeviren Allah ne yücedir.” buyurdu²⁶.

Tespitlerimize göre söz konusu bu rivayet rical edebiyatından İbn Adî’nin el-Kamil adlı eserinde es-Sâcî - el-Hasen b. Ali el-Vasîfî - Ali b. Nuh - Muhammed b. Kesîr - eş-Şa’bî’nin mevlası Süleym - eş-Şa’bî isnadıyla gelmektedir. Buna göre Rasulullah Zeynep bt. Cahş’ı gördü ve “kalpleri çeviren Allah ne yücedir.” buyurdu. Zeyd b. Harise “Ey Allah’ın Rasulü onu boşayayım mı?” dedi. Hz.Peygamber: “Zevcenı yanında tut” buyurdu. Bunun üzerine Ahzab 37. ayet nazil oldu²⁷.

Şu ana kadar ki baktığımız Tefsirlerde söz konusu rivayeti el-Ferrâ, el-Vâhidî, el-Bağavî, el-Beydavî, en-Nesefî ve Ebu’s-Suûd, hiçbir isnada dayandırmadan nakletmekte ve söz konusu ayetin tefsirinde kullanılmaktadırlar. el-Kurtubî bu rivayeti farklı iki şekilde nakletmekte birincisini “Mukatil b. Hayyan şöyle dedi” diyerek naklederken, diğerini herhangi bir isnada dayandırmamaktadır. İbn Kesîr ise yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu konuda gelen rivayetlerin sıhhatli olmadığı gerekçesiyle irat etmediğini söylemektedir. İbnü’l-Cevzî, “Mukatil b. Hayyan (ö.150’den önce) şöyle dedi”, “bazıları şöyle dedi” ve “Hammad b. Zeyd şöyle dedi”diyerek farklı lafızlarla değişik yönlerden nakletmektedir.

Mukatil b. Hayyan için rical kitaplarına baktığımızda olumlu ifadeler olduğu gibi olumsuz değerlendirmelerin de yapıldığı görülmektedir. ez-Zehebî, onun için kıymeti büyük, sünnet ve sıdk sahibi bir âbid derken, Yahya b. Maîn ve Ebu Davud onu sika, ed-Darekutnî, salihu’l-hadis, en-Nesâfî leysa bihi be’sun şeklinde ta’dil etmişlerdir. ez-Zehebî’nin nakline göre Ebu’l-Feth el-Ezdî, Vekî’ b. el-Cerrah’ın ona kizb isnad ettiğini ifade etmektedir. Ebu’l-Feth bu konuda şöyle der: Mukatil b. Hayyan ile Mukatil b. Süleyman’ın karıştırıldığını zannediyorum. İbn Hayyan “sadûk, kaviyyu’l-hadis”tir. Vekî’in kizb isnat ettiği ise Mukatil b. Süleyman’dır. Bununla birlikte Ahmed b. Hanbel, Mukatil b. Hayyan’a da Mukatil b. Süleyman’a da önem vermez. İbn Huzeyme, “Muka-

25) İbn Sa’d, *Kitabu’l-tabakati’l-kebir*, Daru Sadr, Beyrut, Tarihsiz, VIII, 101-102; et-Taberî, *Tarih*, II, 89-90.

26) et-Tirmizî, *Nevadiru’l-usûl fi ehadisi’r-rasul*, II, 29, 183.

27) İbn Adî, *el-Kamil fi duafâi’r-ricâl*, III, 316.

til b. Hayyan'la ihticac etmem" demektedir. Ebu'l-Feth'in nakline göre de Yahya b. Maîn, İbn Hayyan'ı zayıf kabul etmektedir²⁸.

"Bu rivayet, sadece İbn İshak, et-Taberî, İbn Sa'd ve İbn Adî'nin *el-Kamil*'inde düzenli bir isnatla verilmektedir. İbn İshak, Yunus - eş-Şa'bî'nin mevlası Süleym Ebû Seleme el-Hemdânî - eş-Şa'bî'den oluşan isnatla nakletmiştir. Bu isnadda geçen Şa'bî'nin mevlası Süleym Ebu Seleme, za'îf, za'ifu'l-hadis, leyse bi sika (sika değildir) şeklinde değerlendirilerek cerhedilmiştir²⁹. et-Taberî'de ravi olarak Yunus b. Abdila'la, İbn Vehb ve Hammad b. Zeyd geçmektedir. Rical kitaplarına göre Yunus'u, Ebu Hatim ve onun dışındaki alimler tevsik etmiştir. Hıfz ve aklının (mükemmelliğini) ifade etmişlerdir³⁰. İbn Vehb, meçhuldür, bilinen biri değildir³¹. Hammad b. Zeyd, Basra'nın ileri gelen imamlarından. Sünneti ve hadisi çok iyi bilen ve Basra'nın en iyi fakihlerinden olup, hafızası güçlü, sika sebt olarak kabul edilmiştir³².

İbn Sa'd'da ise Muhammed b. Ömer b. Vakıd el-Vâkîdî - Abdullah b. Amir el-Eslemî - Muhammed b. Yahya b. Habbân isnadıyla nakletmektedir. Bu isnadda yer alan Muhammed b. Ömer, rical alimleri tarafından cerhedilmiştir. el-Buharî ve Ebu Hatim, metruk derken, Ahmed b. Hanbel "kezzab"tır demiştir. Yahya b. Maîn, "zayıf", "leyse bi şey'in", "leyse bi sikatin" şeklinde nitelendirmiştir. Ebu Hâtim ve en-Nesâî "hadis vaz' ederdî" derken, ed-Darekutnî "zayıftır" demiştir. Ayrıca İbnü'l-Medîni ile İshak b. Rahuye cerhedici sözler söylemiştir. Onun hakkında az da olsa ta'dil edici sözler de mevcuttur. ez-Zehabî onun ahbâr, siyer, Megazî, havadis, eyyamu'n-nâs ve fıkıh konularında nihayetsiz bir hıfza sahip olduğunu belirtmektedir³³. İbn Hacer, Abdullah b. Amir el-Eslemî'nin zayıf olduğunu söylemektedir³⁴. son ravi Muhammed b. Yahya b. Habbân ise İbn Maîn, Ebû Hatim, en-Nesâî tarafından sika olarak kabul edilmiştir³⁵.

İbn Adî'nin eserinde es-Sâcî - el-Hasen b. Ali el-Vasîfî - Ali b. Nuh - Muhammed b. Kesîr - eş-Şa'bî'nin mevlası Süleym - eş-Şa'bî isnadıyla gelmektedir. İbn Adî ve ez-Zehabî, bu isnadda geçen meşhur tabîflerden eş-Şa'bî'nin mevlası Süleym Ebu Seleme za'îf, za'ifu'l-hadis, leyse bi sika (sika değildir) şeklinde değerlendirildiğini nakletmektedir³⁶. Klasik hadis usûlüne göre zayıf olan ravinin rivayeti itibar için alınırsa da sika olmayan bir râvînin rivayeti hiçbir surette alınmaz. eş-Şa'bî'nin mevlası olan Süleym'in bu rivayeti zayıf olarak kabul edilmelidir.

28) ez-Zehabî, *Mizanu'l-i'tidal fi nakdi'r-ricâl*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, VI, 503-4; İbn Hacer, *Tehzîbu't-tehzîb*, Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1991, V, 522-3.

29) İbn Adî, *a.g.e.*, III, 316; ez-Zehabî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, I, 448.

30) ez-Zehabî, *a.g.e.*, VII, 317; İbn Hacer, *Takribu't-tehzîb*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, 1997, II, 395; ez-Zehabî, *el-Kâşif*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1997, III, 290.

31) ez-Zehabî, *a.g.e.*, VII, 457; İbn Hacer, *Takrib*, II, 486.

32) İbn Hacer, *Tehzîb*, II, 9-10.; İbn Hacer, *Takrib*, I, 195.

33) ez-Zehabî, *Mizan*, VI, 273-5.

34) İbn Hacer, *Takrib*, I, 402.

35) İbn Hacer, *Tehzîb*, V, 325.

Tetkik ettiğimiz bu isnadların hemen hepsinde zayıf, sıkı olmayan, meçhul ve kendileriyle ihticac edilemeyecek ravilerin olduğu görülmektedir. Bu isnadların tamamı hadis tekniği bakımından zayıf kabul edilmek durumundadır. Dolayısıyla bu rivayet, zayıf bir niteliğe sahip olduğu için delil olarak kullanılması mümkün değildir. Netice itibariyle bir takım Hıristiyan yazarların dedi kodu aracı yapmak istedikleri bu hikaye, hadis ilmi bakımından gerçekten olmuş bir olay değildir. Rivayet açısından sahih hadis kitaplarında, sahih bir senedle rivayet edilmemiştir³⁷. Bu rivayet, uydurma hadislerle sahih hadisleri fark etmeyen bazı müfessirler tarafından nakledilmiş ve müsteşrikler bu sözlere dayanarak Müslümanlığı kötülemek istemişlerdir. İsmail Hakkı İzmirli *Maâni-i Kur'an*'da şöyle demektedir: Beydavî, Ebu's-Suûd, ve Celâleyn gibi müfessirlerin ve onlara uyanların bu baptaki izahları asla doğru değildir. Bu sözler onların hadis ilmine vukufsuzluğunu gösterir, bu bir hatadır³⁸.

Bu rivayeti metin açısından bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuz zaman bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Kronolojik açıdan ilk siyer kaynaklarından addedilen İbn İshak'ın Siret'inde Hz.Peygamberin geliş amacının Zeyd'in hastalığı olup onu ziyaret amacıyla geldiği nakledilmekte ve o, Zeyd'in yanında Zeynep'e bakmakta ve ondan hoşlanıp "kalpleri değiştiren Allah ne yücedir" demektedir. Bunun üzerine Zeyd, Zeynep'i boşamayı teklif etmektedir. Diğer bütün kaynaklarda Hz.Peygamber'in Zeyd'i aramak amacıyla geldiği fakat onu evde bulamadığı ve onu görünce hoşlandığı şeklinde rivayet edilmektedir. Bu çok bariz bir muhteva farklılığıdır. Rivayetin bazı varyantlarında Hz.Peygamber'in Zeynep'i gönlüyle ve üstüyle gördüğü nakledilirken, bir rivayette Zeynep'in yarı çıplak (hasiratun), diğer bir rivayette ise ev kıyafetiyle (mutefaddile) bulunduğu ifade edilmektedir. Burada hasiretun kelimesi, başını ve kollarını açmış anlamına geldiği gibi, elbisesini üzerinden çıkarmış kadınlar için de kullanılmaktadır³⁹. Görüldüğü gibi rivayetlerde Hz.Zeynep'in evin içindeki durumu konusunda birbirine zıt ifadelere rastlanmaktadır. Bazıları onu tesettürlü gösterirken, diğer tarikler yarı çıplak bir vaziyette göstermektedirler. Bazı tariklerde ise Zeynep'in Kureys'in en mükemmel, beyaz tenli, etine dolgun ve güzel bir kadın olduğu belirtilmektedir. Hz.Peygamber bu vaziyette onu görünce ondan hoşlanmakta ve aşık olmaktadır. Bununla da kalmamakta Allah tarafından Zeynep ona sevimli gösterilmekte, başkasına (Zeyd'e) soğuk ve sevimsiz gösterilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Başkasının nikahı altında bulunan bir kadına Hz.Peygamber'in aşık olması, muhabbet duyması mümkün müdür? Bu, onun misyonuyla ve getirmiş olduğu ilahî mesajla nasıl bağdaşabilir? Söz konusu davranış, Kur'an'ın ahlak anlayışına aykırı olduğu gibi, aynı zamanda bunun, ahlaki Kur'an olan, bütün insanlığa örnek model (üsve-i hasene)⁴⁰ olarak gösterilen bir Peygamber'den sa-

36) İbn Adî, a.g.e., III, 316; ez-Zehabî, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, I, 448.

37) Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim, İst, VI, 318.

38) Yusuf Ziya Yörükhan, *İslam Dini Tarihi*, Kültür Bakanlığı yay, Ankara, 2001, s. 217.

39) İbn Manzur, *Lisanu'l-Arap*, Daru l'hyai't-Tutasi'l-Arabi, Beyrut, 1996, III, 167; İbrahim Musatafa ve Arkadaşları, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, Çağrı Yay, İst, 1990, s. 172.

40) 33, Ahzab, 21; 68, Kalem, 4.

dır olması düşünülemez. Zira bir kimsenin nikahı altında bulunan bir kadına yan gözle bakmak, aşık olmak, Peygamberin kendi ahlakî yapısına aykırı olduğu gibi, bizzat getirdiği mesaja da aykırıdır. Hz.Peygamber'in Kur'an'a aykırı olan bir davranışı sergilemesi mümkün değildir. Bırakın Hz.Peygamber'i böyle bir konumda tasvir etmeyi, normal sıradan bir insan için bile böyle bir davranış doğru olarak kabul edilemez. el-Kurtubî'nin de dediği gibi bunu ancak Hz.Peygamber'in ismetini bilmeyen ve onun saygınlığını hafife alan cahil insanlar düşünebilir veya uydurabilirler.

Sonra bu rivayette sanki Hz.Peygamber Zeynep'i ilk defa görmüş de güzelliğine vurulmuş gibi bir tasvir vardır. Oysa ki Zeyneb'in güzelliğini Rasulullah'ın henüz yeni görüp anlamış olması aklen kabul edilemez. Zira Zeynep, Rasullullah'ın halasının kızı olması sebebiyle, ta çocukluğundan beri görüp bildiği ve özellikle tesettür edilmemiş bulunduğu dönemde vücut güzelliğine yakından muttalı olduğu bir kadın iken, bunu ilk defa görülmüş ve beğenilivermiş diye anlatmak kendi kendini yalanlayan bir hikayedir⁴¹.

İsnad ve metin açısından muteber olmayan bu rivayet, maalesef yukarıda da belirttiğimiz gibi bazı art niyetli Hıristiyan yazarlar ve onların görüşünü benimseyen ülkemizdeki bazı kimseler tarafından istismar edilmiştir. Şimdi sözünü ettiğimiz bu yazarların Hz.Peygamber hakkındaki düşüncelerini kısaca özetledikten sonra bu rivayeti nasıl istismar ettiklerini görelim.

Avrupa'da uzun yıllar ilmî bir seviyeden uzak ve İslâmî kaynaklar bilimsel olmayan bir tarzda ele alınıp bu konuda yazılar yazılmış ve araştırmalar yapılmıştır. Ancak daha sonraları batı dünyasında, özellikle 19. yüzyılda bir çok ilim adamı kaynakları daha yakından araştırarak çeşitli eserler ortaya koymuşlardır. Özellikle Caussin de Perceval, William Muir (1905), George Weil, D.S. Margoliouth (1940), Noldeke, Alois Sprenger (1813/1893), C. Snouck Horgronje (1936) ve R.P.A. Dozy (1883) gibi yazar ve araştırmacıların çalışmaları zikredilebilir. Ancak bunların yanısıra Caetani, Sonmens, Massignon, Montet, Casanova, Bell, Huart, Houdas, Marçais, Arnold, Grimme, Godefroy, Demombynes ve benzeri kimseler bazen ciddi bir eleştiriden uzak ve üzümlere ifade edelim ki eserlerini aşırı yanlışlarla dolu bir tarzda yazmışlardır⁴². Alexandre du Pont, Leon Caetani, Regis Blachère, Savary, Emile Dermenghem gibi bazı yazarlar, Hz.Peygamber'in şehvetperest ve kadın düşkünü olduğunu ileri sürmüşlerdir⁴³ ki sanırım bu tür değerlendirmelerin son derece ideolojik ve duygusal olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Hıristiyan Batı'nın kendini koruma amacıyla geliştirdiği polemiklerin temel stratejilerinden birisi, büyük kin duydukları Hz.Muhammed'le alay etmektir. Muhammed eflatun

41) Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim, İst, VI, 318.

42) Emile Dermenghem, *Hz. Muhammed ve Risaleti*, (Arapçadan Çev: Ahmet Ağırakça), İnsan yay, 1997, İst, s. 16.

43) Roger Arnaldez, *Fransız Kültüründe Muhammed Peygamber'in Tasviri*, I. İslam Araştırmalar Sempozyumu Tebliği, s. 62; Dermenghem, *Muhammed'in Hayatı*, (Çev: Reşat Nuri), s. 366; Caetani, *İslam Tarihi*, Çev: Hüseyin Cahit, V, 122-127, VI, 319; Hz.Peygamber'i içten pazarlıklı olmakla ve şehvetperest olmakla suçlayan eserler için bkz: Maxsime Rodinson, *A Critical Survey of Modern Studies on Muhammed*, *Studies on Islam*, Oxford University Press, New York, 1981, s. 23-26.

giyinen, dudakları boyalı, kokulu şeylerden ve çiftleşmekten hoşlanan, elebaşı bir tecavüzcü (!) olarak tasvir ediliyordu. Tanrıya, kendi cinsel zaaflarının mazur görülmesini arz ettiğine inanılıyordu. 12. yüzyılda yazan, fakat erken dönem 19. yüzyıl antropolojisine imada bulunan Galli Gerald, Muhammed'in öğretilerinin şehvet düşkünlüğü üzerinde yoğunlaştığını, bu durumun, fevkalade doğal bir sıcak iklimde yaşadıkları için de, doğululara özellikle uygun olduğunu öne sürüyordu⁴⁴. Yine bu zihniyete göre, Ortaçağ Avrupa'sında İslam, Hıristiyanlığın inkarı, Muhammed ise bir sahtekar, kötü bir şehvet düşkünü ve şeytanla anlaşmış bir anti İsa'cı olarak kabul ediliyordu⁴⁵.

Batılı oryantalistlerin Hz.Peygamber'i şehvet düşkünü bir insan olarak kabul etmelerinde Müslüman dünyasında var olan bazı zaafların etkili olduğunu belirtmekte yarar vardır. Başka bir ifadeyle Batıda Hz.Peygamber'in böyle bir imajının oluşmasında Müslüman muhayyilesinin ürettiği bazı yanlış anlamaların ve yorumların önemli bir rol oynadığını ifade etmek gerekir. Bunu Batılı bir bilim adamının tespitiyle ifade edecek olursak, Hz.Peygamber'e hayran olan Araplar (Müslümanlar), onu öylesine yüceltmişlerdir ki gerçek şahsiyetinin dışında abartılmış bir görünüş ortaya çıkmıştır. Peygamber bütün güzelliklerin, üstünlüklerin üzerinde toplandığı bir şahsiyet olmuştur. Arapların çok değer verdikleri erkeklik gücü onda abartılmış, bazı Araplar onu cinsel açıdan güçlü bir peygamber olarak takdim etmişlerdir. Bu durum onun batıda küçük görülmesine ve kendisiyle alay edilmesine yol açmıştır⁴⁶. Yukarıda alıntı yaptığımız tefsirlerde Hz.Peygamber'i ahlâkî açıdan küçük düşüren ve peygambere yakışmayacak tarzda bir takım rivayetlerin alimlerimiz tarafından bir değer atfedilerek nakledilmesi ve hatta bazı alimlerimiz tarafından benimsenmesi, onun Peygamber imajına hanel getirmekte ve art niyetli insanlara malzeme teşkil etmektedir.

Örneğin, Frantz Buhl, Hz.Peygamber'in cinsel yönüyle ilgili olarak "Hz.Muhammed'in vahyi, kendi şehvevi arzularının hizmetine soktuğu iddiasında bulunmakta ve buna delil olarak da Hz.Muhammed'in evlatlığının hanımı olan Zeynep bt. Cahş ile olan evliliğini göstermektedir. Mekke'de yalnız Hz. Hatice ile evlendiğini, ancak Medine'ye intikal ettiği andan itibaren hanımlarının sayısının durmadan arttığını, nikahları altında bulundurabilecekleri hanım sayısını mensupları için dört hür ve istedikleri kadar cariye ile sınırlandırdığı halde (IV, 3) bu sınırlamanın kendisi için sıkıcı ve rahatsız edici olduğunu hissetmiş ve şahsını bu sınırlamadan istisna etmiştir⁴⁷.

Maxime Rodinson ise Hz.Zeynep hadisesini şöyle nakletmektedir: Bir gün Peygamber, ilk eşi Hatice'nin kendisine verdiği eski kölesi Zeyd b. Harise'yi arıyordu. Zeyd Hı-

44) M.Emin Özafşar, *Oryantalist Yaklaşımına İtirazlar*, Araştırma yay, Ank, 1999, s. 15 (Rana Kabbânî, *Avrupa'nın Doğu İmajı*, Bağlam yay. İst, 1993, s. 24'den naklen)

45) Özafşar, a.g.e., s. 15. (Kabbânî, age'den naklen).

46) Desmond Stewart, *Batılı Gözüyle İslam Kültür Medeniyeti* (Early İslam) Çev: Mujdat Kayayerli, Esra, Konya, 1994, s. 48.

47) Abdulaziz Hatip, *Kur'an ve Hz.Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar*, Nesil, 1997, İst, s. 164 (Frantz Buhl, *Das leben Muhammed*, s. 360-361'den naklen).

ristiyan asıllı idi. Muhammed onu Müslüman yapmış, özgür bırakmış ve evlatlık edinmişti. Bu yüzden Zeyd b. Muhammed ismiyle çağrılıyordu. Onu kendi yeğenlerinden, bazı yorumculara bakarsak, dul ama otuz beş yaşına rağmen hâlâ çok güzel bir kadın olan Zeynep bt. Cahş ile evlendirmişti. Gene anlıyoruz ki bu evlilik pek yürümüyordu. Muhammed, Zeyd'in kapısını çalmıştı. Zeyd evde değildi ama Zeynep, yarı çıplak olmasına rağmen onu içeriye buyur etmek istedi. Muhammed'i hem anası hem de babası olarak kabul ediyordu. Muhammed girmedi fakat o sırada Zeynep aceleyle giyinirken rüzgar onun üstündekileri havalandırmıştı. Peygamber onun anlayamadığı sözler mırıldanarak uzaklaştı. Sadece şu kadarını kavrayabildi: "Kalpleri değiştiren Allah'ı her şeyden tenzih ederim." Biraz sonra Zeyd eve döndü, karısı olup biteni anlatınca hemen Peygamberin huzuruna çıktı.: "Anam babam sana feda olsun! Ey Allah'ın elçisi duydum ki evime gelmişsin, içeriye neden gelmedin? Belki Zeynep'ten hoşlandın? Öyleyse, derhal boşarım onu!" Muhammed ona "Karın senin olsun" diye karşılık verdi. Fakat Zeyd karısıyla ilişkiyi kesti ve ayrıldı⁴⁸.

Rodinson'un nakline göre, Hıristiyan Batılılar ve Voltaire'ciler bu olayı, Peygamberin yıldırım aşkına tutulduğu şeklinde düşünerek yorumlamış ve biraz da alaycı bir tavır takınmışlardır. Fakat bu yorum, kaynaklar gözden geçirilecek olursa görülecektir ki, Batılıların değil, doğrudan doğruya Arap-İslâm kaynaklarının yorumudur. Zeynep'i yarı çıplak gördüğünde Hz.Muhammed'in ondan hoşlandığı üzerinde ısrarla duran, işin erotik yönünü, Zeynep'in olağanüstü güzelliğini ısrarla belirten bu kaynaklardır⁴⁹. 33 Ahzab 37-40. Ayetlerin yorumu için tefsir kaynaklarındaki nakillere baktığımız zaman, -ki yukarıda bunları serdettik- Rodinson ve diğer Batılı müsteşriklerin Hz.Peygamber'in cinsel yönüyle ilgili yapmış oldukları yorumlarında onları mazur göstermese bile onların Hz.Peygamber'in misyonuna uygun olmayan tarzda yorum yapmalarına neden olan malzemeyi Müslüman alimlerin vermiş olduğu görülmektedir. Rodinson'un da dediği gibi Hz.Peygamber'in Hz.Zeynep'i yarı çıplak bir vaziyette evinde gördüğü ve hoşuna gittiği şeklindeki rivayeti Müslüman alimler çok zayıf ve hatta uydurma olmasına rağmen gayet rahat bir şekilde söz konusu ayetin yorumunda kullanabilmişlerdir.

Art niyetli Hıristiyan Batılılar ve Volter'cilerin yerli takipçileri olan İlhan Arsel Şeriat ve Kadın, Turan Dursun, Din Bu adlı çalışmalarında bilimsel araştırma üslubundan ve objektiflikten uzak ve son derece ideolojik ve düşmanca bir tavırla bu rivayeti dillerine pelesenk yapmakta ve bunu Hz.Peygamber'in nezahetini ve saygınlığını zedeleyecek tarzda kullanmaktadırlar. Arsel'e göre Hz.Peygamber, Zeynep'le yarı kalmış bir aşkını tamamlamak için evlenmiştir. Çünkü o daha henüz Hatice ile evlenmeden önce halasının kızı olan Zeynep'e göz koymuş, fakat onu elde edememişti. Hatice ile evlendikten sonra muhtemelen onu gözü önünde tutma düşüncesiyle oğulluğu bulunan Zeyd ile evlendirmişti. Ve şimdi için için işleyen bu aşk duygularını değerlendirme kuvveden fiile çıkarma fırsatını bulmuş oluyordu. Arsel'in temel iddiası şudur: Hz.Peygamber kadın

48) Maxime Rodinson, *Muhammed*, ÖzneYay. İst, 1998, s. 201.

49) Rodinson, *a.g.e.*, s. 203.

düşkününü bir insandır. Bu düşkünlüğü nedeniyle oğulluğu kabul ettiği Zeyd'in ismeti hariminde olan Zeynep'e deli gibi aşık olmaktan çekinmez. Zeynep'i Zeyd'in elinden alabilmek için de görünüşte istemiyor muş gibi yapar ve Zeyd'e "karını hoş tut" diye öğütte bulunur. Kendisine yönelecek eleştirilerden kurtulmak için de bunun Tanrı tarafından böyle hazırlandığını ve vahiy şeklinde kendisine bildirildiğini söyler ve bununla ilgili Ahzab süresindeki ilgili ayetleri uydurur⁵⁰. Arsel, bu düşüncelerini temellendirmek için bizim bu makalede ele aldığımız Hz.Peygamber'in Zeynep'e aşık olduğu rivayetini et-Taberî'nin *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* adıyla Türkçe'ye çevrilmiş tercümesinden nakletmekte ve bu rivayetin İbn İshak, İbn Sa'd ve et-Taberî gibi en sağlam İslam kaynaklarında geçtiğini ifade etmektedir⁵¹. Turan Dursun da aynı rivayeti malzeme yaparak Hz.Peygamber'in Zeynep'e aşık olduğunu ve bu aşkı gelecekte eleştirilerden dolayı sakladığını iddia etmektedir. Onun dayanağı da hadis ve tefsir kitaplarında yer aldığını söylediği söz konusu bu rivayettir⁵². Bu rivayet, Dursun'un iddia ettiği gibi hadis kitaplarında değil, tefsir ve tarih kitaplarında geçmektedir. Bu doğrudur. Fakat, tarih ve siyer kitaplarındaki rivayetleri Müslüman alimler nakletmiş olsalar bile mutlak anlamda doğru olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Tarih ve siyer kitapları içerisinde doğru haber olduğu gibi çeşitli siyasî, içtimâî ve dini saiklerle gerçeği yansıtmayan, uydurma haberler de bulunabilmektedir. Nitekim ez-Zehbî bu rivayeti kitabına alan İbn İshak'ı Ehl-i Kitap'tan gelen haberleri kabul etmek, rivayetlerinin önemli bir kısmını Yahudi ve Hıristiyanlara dayandırmak; insanın yaratılışı, insanlık ve peygamberler tarihi konularında Ehl-i Kitap'ın kültürü doğrultusunda açıklamalarda bulunmakla tenkit etmiştir. Yine İbn Nedim, İbn İshak'ın Yahudi ve Hıristiyan alimleriyle ilişki içerisinde olduğunu ve onlarla görüştüğünü ve onların haberlerine rağbet ettiğini ifade etmiştir⁵³. Diğer taraftan et-Taberî de *Tarih*'inde önüne gelen rivayeti ve bilgiyi, bulduğu veya duyduğu her haberi genellikle tenkide tabi tutmadan, olduğu gibi kitabına almıştır. Bu nedenle anlatılan olayların hakikatine aykırı ve İslam realitesine taban tabana zıt haberler de bu eserde mevcuttur⁵⁴. Dolayısıyla gelen haberlerin bu anlamda ciddî kritikten geçirilmesi gerekir. Tetkik ettiğimiz bu rivayet de Hz.Peygamber'i iffet ve erdem açısından küçük düşüren ve muhtemelen İslâm aleyhtarlığını kendisine meslek edinmiş kimseler tarafından ortaya atılmış ve bir şekilde kaynaklarda yerini almıştır. Zira Tarihî süreç içerisinde İslam aleyhtarı zındık ve mulhid tabir edilen insanların İslam aleyhine ve Peygamberi rencide eden pek çok ithamlarda buldukları tarihi bir gerçektir.

Arsel'in Hz.Peygamber, daha henüz Hatice ile evlenmeden önce halasının kızı olan Zeynep'e göz koyduğu, fakat onu elde edemediği; Hatice ile evlendikten sonra muhtemelen onu gözü önünde tutma düşüncesiyle oğulluğu bulunan Zeyd ile evlendirdiği iddiası tamamıyla subjektif ve tarihi hiçbir dayanağı olmayan uydurma ve art niyetli yo-

50) Arsel, *Şeriat ve Kadın*, İst, 1994, s. 332.

51) İlhan Arsel, *a.g.e.*, s. 332-3.

52) Turan Dursun, *Din Bu*, Kaynak yay, İst, 1990, s. 38-39.

53) Sabri Hizmetli, *İslam Tarihi* (İlk Dönem), Ankara, 2001, s. 76.

54) Hizmetli, *a.g.e.*, s. 84-5.

rumlardan ibarettir. Bu meselenin hakikati şudur: Zeynep, Hz. Peygamber'in halası olan 'Abdulttalip kızı Ümeyme'nin kızı idi. Zeynep'in kız kardeşi Hamne bt. Cahş⁵⁵, bir gün Hz. Peygamber'e gelip "Ey Allah'ın Rasulü! Hemşirem hüsn-ü cemal sahibi, hem de hünerli, zeki ve alicenap bir kızdır, bunun hakkında ne düşünüyorsunuz? demiştir; maksadı, Zeynep'i Peygamber'in almasını teklif etmektir. Peygamber ise onu evlatlığı olan Zeyd b. Harise'ye nikahlayacağını bildirmiştir. Hamne, "Böyle şerefli ve kibar kıızı bir azadlı köleye nasıl layık görüyorsun" diye itiraz etmiş ve gidip Zeynep'e yaptığı işi anlatmıştır. Zeynep de kızmış ve "Ey Allah'ın Rasulü! Halanızın kızını mevlanıza mı layık görüyorsunuz" demiştir. Bunun üzerine Ahzab süresinin 36. ayeti nazil olmuştur⁵⁶. Bunun üzerine Zeynep af diledi ve işini Hz. Muhammed'e bıraktı. Neticede Zeyd ile evlenmişlerdi. Evlilikleri bir yıldan fazla devam etti. Ancak Zeynep güzelliği ve soyu sopu ile gururlanıyor ve bir azadlıya vardığından dolayı üzümlüyor, bu yüzden de Zeyd, ailede beklediği huzur ve alakayı, karşılıklı sevgi ve saygıyı göremiyordu. Zeyd, Hz. Muhammed'e gelerek bu vaziyetin vicdanını ezdiğini ve huzura kavuşmak için Zeynep'i boşamak istediğini bildirdi. Peygamber kendisine nasihat etti. Zeyd bir müddet sonra yine Peygamber'e şikayette bulundu ve "Ey Zeyd, bu işte Allah'tan sakın ve zevcenı bırakma" cevabını aldı. Nihayet Zeyd bir kere daha geldi ve "ben Zeynep'i boşadım" dedi. Boşanmanın üzerinden iki ay geçti. Hz. Peygamber iyi olacağı ümit ve temennisiyle yaptığı bu işin sebep olduğu arzu edilmeyen bir durum karşısında hala kızının şerefini iade etmek ve evvelce onun izhar ettiği arzuyu yerine getirmek. aynı zamanda evlatlıkların zevceleriyle evlenme yasağı hakkındaki cahiliyet adetinin güçlüklerini kaldırmak hususlarını düşünmeye başladı. Bu düşünceler bir vahiy mahsulü olduğu halde Hz. Peygamber bunları açıklamıyordu. Bunun üzerine Ahzab süresinin 37. ayeti nazil oldu⁵⁷. Bu izah da da görüldüğü gibi, Zeynep, başlangıçta kız kardeşi tarafından Hz. Peygamber'e teklif edilmiş, fakat o bunu kabul etmeyip, onu Zeyd'le evlendirmiştir. İsteseydi onu Zeyd'le evlendireceğine kendisi alırdı. Oysa kendi isteğiyle onu hizmetçisine almış ve mehrini de kendisi vermiştir. Bakire bir kız iken ona istek göstermeyen Peygamberin, evlendikten sonra hemen bir görüşte âşık olması makul değildir. Zaten Zeyd ile Hz. Peygamber arasında sıkı ilişki ve sevgi vardı. İkisi de birbirlerine sık sık gidip gelirlerdi. Hz. Peygamber Zeynep'i her zaman görüyordu⁵⁸. Dolayısıyla Arsel'in söz konusu mevhum iddiası bir hezeyandan ibaret kalmaktadır.

Tarihî açıdan meselenin boyutunu bu şekilde ortaya koyduktan sonra, Kur'an'da geçen Ahzab süresinin 36-40. ayetleri açısından da bazı hususlara vurgu yapmak gerekir. Özellikle de söz konusu bu ayetlerde Hz. Peygamber'in Zeynep'e âşık olduğu veya ona karşı kalbinde bir muhabbet oluştuğuna dair bir ifade, bir îma mevcut değildir. Hz. Peygamber Zeyd'i evlatlık edinmişti. Hz. Peygamber, bir kölenin hür bir kadınla evlenmesi

55) et-Taberî, *Tarih*, II, 113.

56) Zeynep'in Zeyd b. Harise ile evliliğine kendisinin ve ailesinin itirazlarına dair bkz: et-Taberî, *Camî'ü'l-beyan*, XII, 16; el-Kurtubî, *el-Camî'*, XIV, 121.

57) Yörükhan, *a.g.e.*, s. 215-6.

58) Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar neşriyat, VII, 171.

şeklindeki yasağı ortadan kaldırmak için Zeyd'le Zeynep'i evlendirdi. Zeynep bu evliliğe isteksiz olmasına rağmen, Hz.Peygamber'e saygısı gereği kabul etti. Fakat, evlat edinme adeti, Ahzab suresindeki "(Allah) evlatlıklarınızı da (gerçek) çocuklarınızı kılma- mıştır." ayetiyle⁵⁹ gerçek oğullara ve kızlara uygulanan evlilik sınırlamalarının evlatlık- lara uygulanamayacağı ifade edilmiştir. Allah, Peygambere bu adeti bizzat kendisinin Zeynep ile evlenmekle yürürlükten kaldırmasını emretti. Muhtemelen Zeyd b. Muham- med diye çağrılan Zeyd ile evliliğe razı olan Zeynep, daha sonra bu ayetlerin evlat edin-meyi yürürlükten kaldırmasıyla Zeyd b. Harise diye çağrılmaya başlanan kocasına ken- disiyse koçası arasında denklik anlamlarından birinin yokluğunu hissederek içinden ona karşı kibirlenmiştir. Zira onun gözünde Zeyd'in artık Hz.Peygamber'le ilişkisi kesilmiş- ti. ve kendisiyle iftihar edilecek bir soyluluğu bulunmayan âzâdlı kölelerden biri konu- muna düşmüştü⁶⁰. Fakat, Zeynep'in ona karşı asalet ve şerefiyle böbürlenmesi ve onu sevmediğini zaman zaman açığa vurması problemlere yol açtı Bundan dolayı Zeyd'le Zeynep arasındaki geçimsizlik hat safhaya ulaştı. Zeyd, eşini birkaç defa boşamanın eşi- ğine geldi, fakat her seferinde "eşini bırakma" şeklindeki ikazlarla ikna edildi. Ancak son- unda evliliğin yürümeyeceği anlaşılınca h. 5. Yılda Zeyd karısını boşadı. Bu arada Hz.Peygamber de kendisine gelen ve henüz insanlara tebliğ etmediği, kendisinin Zey- nep'le evliliğinden bahseden vahiyler alıyordu. Evlatlığın eşi eşiyile evlenmenin yasak oluşu, köklü ve güçlü bir adetti ve anlaşıldığı kadarıyla Ahzab sûresinin 4-5. ayetlerin- den sonra bile hiç kimse bu geleneği yıkmaya cesaret edememişti⁶¹. Bundan dolayı Hz.Peygamber, evlatlığın hanımıyla evliliği yasaklayan Arap cahiliye adeti nedeniyle, Zeynep'le evliliği arzusunu insanlara açıklamaktan çekiniyordu. Bunun üzerine Ahzab suresinin 36-40. Ayetleri nazil oldu. Bu ayetlerin nazil olmasından sonra, Hz.Peygamber, geçmişteki mutsuzluğundan dolayı üzerinde hissettiği ahlâkî sorumluluğu telafi etmek için Zeynep'le evlendi. Hz.Peygamber'in Zeynep'in geçmişteki mutsuzluğunu telafi et- me dışında, evlatlığının eski eşiyile evlenmeye zorlanmasındaki ilahî maksat, müşrik Arap inançlarının tersine, evlatlık ilişkisinin biyolojik ebeveyn çocuk ilişkisinden kay- naklanan evlilik sınırlamalarından hiç birine tâbi olmadığını göstermekti⁶².

Sonuç

Bu rivayetin İslam kaynaklarındaki tetkikini yaparken bir kez daha şu hakikatle yüz yüze geldiğimizi gördük. O da bin dört yüzyıllık İslam kültür geleneğinin yeniden eleş- tirel bir tarzda ele alınması ve kritik edilmesi gerçeğidir. Kaynaklarımızda azımsanama- yacak ölçüde mevcut olan bu tür haber ve rivayetler, Kur'an'ın genel ilke ve esasları, Hz.Peygamber'in model davranışı ve gerçek sireti, aklın bedîhî gerçekleri ve realite çer- çevesinde, tekrar gözden geçirilmesi, bu kriterlere aykırı bilgi ve haberlerin ayıklanma- sı zorunludur. Aksi takdirde sağlıklı bir İslam anlayışı ve doğru bir peygamber tasavvu-

59) 33, Ahzab, 4.

60) Derveze, *Kur'an'a Göre Hz.Muhammed'in Hayatı*, Yöneliş, İst, 1989, II, 79.

61) *A.g.e.*

62) Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı meal-tefsir*, İşaret yay, İst, 1996, II, 860.

runu ortaya koymamız mümkün olmaz. Bu çaba, İslam dünyası açısından son derece hayati bir meseledir. İncelediğimiz bu rivayet örneğinde olduğu gibi, Kur'an'ın çizmiş olduğu Peygamber tasavvuruna aykırı rivayetlerin tenkidî bir süzgeçten geçirilmesi zardır. Bu konuda tesahül göstermek, İslam aleyhtarlığını kendilerine meslek edinmiş bir takım zevatın eline malzeme vermek demektir.

Burada böyle bir rivayeti -herhangi bir isnada dayandırmaksızın- eserlerine almakla kalmayıp, aynı zamanda sıhhatini kabul edip benimseyen alimleri de eleştirmemiz hadi aşmak olarak kabul edilmemelidir. Onların amacının Hz. Peygamber'i ahlaki açıdan küçük düşürmek olmadığı kesindir. Buna bir ihtimal dahi verilmesi mümkün değildir. Onların bu tür rivayetleri eserlerine almalarında gerek tarihsel ve toplumsal şartlar, gerekse eserlerini oluştururken kullandıkları metodolojik etmenlerin önemli bir katkısı olduğu izahattan varestedir. Tabii ki bu etmenler başlı başına tetkik edilmesi gereken konudur. Fakat şu kadarını söyleyelim ki metodolojik etmenlerin bu rivayetlerin kabulünde önemli rolünün olduğunu ifade etmek gerekir. Metodolojik etmenlerden kastımız, müellifin haberleri kitabına alırken dikkat ettiği yöntemdir. Örneğin et-Taberî, *Tarih*'inde ötüne gelen rivayeti ve bilgiyi, bulduğu veya duyduğu her haberi genellikle tenkide tabi tutmadan, olduğu gibi kitabına almıştır. Bu nedenle anlatılan olayların hakikatine aykırı ve İslam realitesine taban tabana zıt haberler maalesef bu esere girmiştir. İbn İshak ise, Ehl-i Kitap'tan gelen haberleri kabul etmek, rivayetlerinin önemli bir kısmını Yahudi ve Hıristiyanlara dayandırmak; insanın yaratılışı, insanlık ve peygamberler tarihi konularında Ehl-i Kitap'ın kültürü doğrultusunda açıklamalarda bulunmakla tenkit edilmiştir. Bunlar bize göre metodolojik hatadır ve bu hatalar nedeniyledir ki pek çok yabancı kültür unsurları İslam kültürüne nüfuz etmiştir. Buna ilave olarak yukarıda İzmirli İsmail Hakkı'nın "Beydavî, Ebu's-Suûd ve Celaleyn gibi müfessirlerin ve onlara uyanların naklettikleri bu tür rivayetler, onların hadis ilmindeki vukufsuzluğunu gösterir" şeklindeki değerlendirmesini de zikretmek gerekir. İzmirli'nin "onların hadis ilmindeki vukufsuzluğu" tabiri belki ağır bir eleştiri olarak kabul edilebilir. Fakat biz onların bilgisizliklerinden ziyade en azından bu rivayetleri eserlerine alma konusunda mutesahhil davrandıklarını söyleyebiliriz. Bu yüzden İslam bilginleri rivayet tefsirlerinin metodolojik açıdan üç zAAF noktasını tespit etmişlerdir. 1. Tefsirde uydurma haberlerin çokluğu, 2. İsrailiyyatın girişı, 3. İsnadların hafzedilmesi⁶³. Rivayet tefsirlerindeki bu zaaflardan dolayıdır ki bu eserlere uydurma haberler ve israiliyyat nüfuz etmiş ve tetkik ettiğimiz bu rivayette de örneği görüldüğü gibi, bazı rivayetler isnadları bile zikredilmeksizin istidlal yoluna gidilmiştir. Bu da İslam'ın genel ilke ve esaslarına uymayan fikirlerin ve Peygamberi rencide eden ve onun ahlakî yapısına aykırı bazı rivayetlerin kültürümüze girmesine neden olmuştur. Bunların ciddi bir tetkikten geçirilmek suretiyle ayıklanması ve sağlıklı bir İslam anlayışının oluşturulması zorunludur.

Netice itibariyle İslam dininin mübelliği olan, ahlakî ve yaşayışıyla Kur'an'ın üsve-i hasene (örnek model) diye takdim ettiği İslam Peygamberini ahlakî açıdan küçük dü-

63) İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*, D.İ.B. yay, Ankara, 1988, II, 134.

şüren bu rivayeti ne isnad açısından ne de metin açısından sahih kabul etmenin mümkün olmadığını ve hatta Hz.Peygamber'e yapılmış bir iftira olduğunu söyleyebiliriz. Bu rivayet, muhtemelen H. II. asırda zındık ve mülhid tabir edilen bazı kimseler tarafından Hz.Peygamber'i insanlar nazarında küçük düşürmek amacıyla uydurulmuş olup, maalesef tarih-tabakat ve tefsir kaynakları gibi bazı İslam kaynakları içerisinde neşvu nema bulmuştur. Sadece bu kaynaklarda yer almakla kalmamış, yukarıda da belirttiğimiz gibi pek çok alim tarafından da benimsenmiştir. Özellikle ağırlıklı olarak tefsir kitaplarında Ahzab süresinin 37. Ayetinin tefsiri sadedinde kullanılmıştır. Üstelik yukarıda incelediğimiz tefsirlerden bir ikisi hariç çoğunluğu tarafından hiç bir isnada dayandırılmadan söz konusu ayetin tefsirinde istidlal edilmiştir. Bu gerçekten ciddi bir ihmâl olarak kabul edilmelidir.